

Доказано, что важными особенностями определения П. Лесгафтом сущностных характеристик и содержания категории «физическое образование» являются: сравнение ее с другой, близкой по смыслу категорией «физическое воспитание», выявление общего и отличного в них; опора на идею о необходимости полного соответствия умственной и физической деятельности человека, поскольку одностороннее умственное или физическое развитие не может обеспечить формирование целостной личности.

Ключевые слова: физическое образование, физическое воспитание, антропологизм, физическое развитие, умственное развитие.

Onishchenko S. The Category of «Physical Education» Pedagogical Heritage of P. Lesgaft

The article deals with the features of the interpretation of the category of «physical education» given by the eminent biologist, anatomist, teacher of the late nineteenth - early twentieth century P. Lesgaft. It is shown, that the principle of anthropology and the results of deep historical analysis of physical education, which was conducted in his work «Guidance for physical education of school children», were the basis for the scientific development of physical education and the definition of one of the main categories of the physical education theory. It is proved that important features of P. Lesgaft's definition of essential characteristics and the content of the category of «physical education» is the following: comparing it with another, similar in content the category of «physical training», identifying common and different in them; reliance on the idea of the need for full accordance of mental and physical human activity as the unilateral mental or physical development cannot guarantee the formation of the integrated personality.

Key words: physical education, physical training, anthropologism, physical development, mental development.

Стаття надійшла до редакції 29.01.2017 р.

Прийнято до друку 24.02.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Ваховський Л. Ц.

УДК 808.3:801.318

В. С. Шкуренко

**ФРАЗЕОЛОГІЧНА СПАДЩИНА ПОЕТІВ
СТАРОБІЛЬЩИНИ**

Українська фразеологія формувалася впродовж багатовікового історичного розвитку мовотворчості нашого народу, його зв'язків з іншими етносами. Фразеологізми (разом із іншими категоріями

лексичних одиниць) найповніше й образно відображають матеріальне й духовне життя народу. Вони окреслюють не тільки предметну, а й естетичну інформацію: пробуджують уяву, викликають переживання у слухачів, прикрашають мову, передають дух народу. Фразеологізми вживають майже в усіх стилях мовлення, вони мають чітко виражене стильове призначення, яке залежить від наявності емоційного забарвлення.

Дослідженню проблеми функціонування фразеологізмів у художній літературі присвячено чимало наукових праць вітчизняних і зарубіжних мовознавців: В. Виноградова, С. Гаврина, Б. Антоненка-Давидовича, О. Демської, Н. Кірілкової, Ж. Колоїз, Л. Супрун, В. Ужченка, Л. Булаховського, Ф. Медведєва та ін.

Проте проблема вживання фразеологізмів в творчості поетів Старобільщини є недостатньо вивченою.

Метою статті є вивчення проблеми використання фразеологічних одиниць у поезиці на прикладі творчості сучасних поетів Старобільщини (І. Світличного, І. Савича, А. Ружиної, В. Семенова, Л. Флетчер.), що найяскравіше фіксують фразеологічні одиниці (далі – ФО) цього регіону.

У науковій літературі фразеологізм розглядається як «надслівна, семантично цілісна, відносно стійка, відтворювана й переважно експресивна одиниця, яка виконує характеризуючо-номінативну функцію й організована за моделлю словосполучення або речення» [11].

У цілому територіальна підсистема загальнонародної фразеології (діалектна, народна, говіркова) починає свою історію з наукових праць О. Потебні – з «приповідок», «приказок», «прислів'їв», зафіксованих значно раніше в словниках.

Досліджуючи творчість поетів Старобільщини, ми з'ясували, що твори І. Світличного, написані українською мовою, несуть в собі красу і багатство духовної і мовної культури людини, яку вважали і вважають досі співцем краси і доброти. Зокрема, в збірках І. Світличного «Вибране» й «Джерела» зустрічаються ФО, які вже зафіксовані академічним словником, властиві мовленню мешканців Старобільщини: «прізвисько дадуть, як вліплять в око» [9, с. 16]; «піти далеко, скільки бачать очі» [9, с.19]; «ніхто і пальцем не тикне» [9, с. 21]; «перейти межю» [9, с. 53]; «ідіть до біса» [9, с. 55]; «аж завмирає серце» [9, с. 58]; «писаний красень» [9, с. 83]; «та вже тепла того, як кіт наплакав» [9, с. 130]; «а нумо, геть з моїх очей!» [9, с. 188]; «надійшли мені хоч птахом білим нами недоспівані пісні» [9, с. 111]; «а чиє ж це поле, де росте пшениці видимо-невидимо» [8, с. 11] та ін.

Слід зауважити, що загальноновживаними фразеологізмами в мовленні жителів Старобільщини є такі ФО з творчості І. Світличного: «відводити погляд в бік» [9, с. 30]; «що того, хто посіяв добро, стерти з пам'яті просто несила» [9, с. 138]; «вистій же перед ворожим словом, що косою серце зачіпа» [9, с. 11]; «Господи, благослови на вдачу» [8, с. 56] та ін.

Цікавими в значенні смислового наповнення є «авторські» фразеологізми І Світличного: «а нумо, геть із мого двору!» [9, с. 188]; «мене життя навчає повсякчас, що треба йти завжди назустріч сонцю» [9, с. 13]; «лише б не втратить друзів нерозрадливих: без них – душою можна обміліть» [8, с. 45]; «наче з крейди, обличчя біле» [8, с. 64]; «лишився спогад, як вода прозора, і в серці щось горить і не згора» [8, с. 81].

Поряд з цим, ФО яскраво прослідковуються й у літературній спадщині М. Алексєєва, О. Неживого, Н. Ночовного, І. Савича, А. Ружиної, В. Семенова, Л. Флетчер: «бува, що в серці заметіль мете» [1, с. 4]; «і був, як кажуть, у житті не крайній» [там само]; Та все ж , куди життя не понесе в ці дні, що Богом дані, Буду радий [там само]; «і попливло кудись усе це... Не куди-небудь, а прямо в серце» [4, с. 36]; «а тоді, як почнуться дебати, не встигаєш мотати на вус» [3, с. 211]; «голови, це ми знаєм, в районі наклепають по перше число» [там само]; «він влаштує зразу розгони бригадирам, аж ляска село» [там само]; «я вклоняюсь дідам мудрочолим, які в полі – ні світ ні зоря» [3, с. 212].

Значна кількість притаманних старобільській спільноті фразеологізмів зафіксована в творчості відомого поета і письменник-земляка І. Савича. Це вислови з таких збірок як «Зірко моя вечорова» та «Партитура тривоги»: «шматок вугілля, як насущний хліб, лежить в підвалині життя людського»; «шершаві руки, силою налиті, на мир, на дружбу, на добро у світі»; «не єдиним хлібом жить людині»; «мабуть, від солоного поту, вода його стала гіркою»; «хоч був мій сон солодший і від меду»; «та от хвороба підповзла змією, звалила невгамовного із ніг»; «з тривоною сплять сівачі, їм спокій ніколи не сниться»; «хліб наш насущний»; «їй немає спочинку ні вдень, ні вночі»; «на зло всім земним смертям, зустріну тебе, небесну» [6; 7] та ін.

Вагомими для нашого дослідження є ФО, виокремлені в збірках А. Ружиної «Сонячне мереживо», В. Семенова «Я думаю знову і знову», Л. Флетчер «Шлях до істини» [5; 10; 13]: «а теплий вітер навива солодкий сон»; «стисну в кулак біду»; «і кане в лету час»; «людство прагне прозріння»; «пливуть у забуття роки»; «горіли кров'ю ордени» та ін.

Таким чином, проведений науковий аналіз літературної спадщини поетів Старобільщини дозволяє зробити висновок про те, що в їхніх працях збережена й примножена багата мовна скарбниця.

Перспективи подальших розвідок вбачаємо в дослідженні впливу фразеологічної спадщини поетів Старобільщини на формування загальної й мовної культури учнівської молоді.

Список використаної літератури

- 1. Алексєєв М. Н.** Поезії / М. Н. Алексєєв // Вісник Старобільщини. – Вип. 67. – Старобільськ : РКП Редакція газети «Вісник Старобільщини», 1993. – С. 4.
- 2. Білоноженко В. М.** Фразеологічний словник української мови / Уклад.: В. М. Білоноженко та ін. – К. : Наук,

думка, 1993. – 984 с. **3. Неживий О. С.** Лугарі / О. С. Неживий. – Луганськ : Луганська правда, 1998. – 224 с. **4. Ночовний М. В.** Луганщина літературна / М. В. Ночовний. – Луганськ : Луганська правда, 1992. – 192 с. **5. Ружина А. С.** Солнечные кружева / А. С. Ружина. – Донецьк : Донбас, 1986. – 22 с. **6. Савич І.** Зірка моя вечорова / І. Савич. – Донецьк : Донбас, 1984. – 170 с. **7. Савич І.** Партитура тривоги / І. Савич. – Новоайдар : РКП Редакція газети «Вісник Старобільщини», 1994. – 88 с. **8. Світличний І. М.** Джерела / І. М. Світличний. – К. : Грамота, 1984. – 104 с. **9. Світличний І. М.** Нескінченність / І. М. Світличний. – Луганськ : Світлиця, 1999. – 80 с. **10. Світличний І. М.** Поезії (вибране) / І. М. Світличний. – Луганськ : Світлиця, 2003. – 204 с. **11. Семенов В. М.** Я думаю снова и снова / В. М. Семенов. – Луганськ : Світлиця, 1997. – 62 с. **12. Ужченко В. Д.** Українська фразеологія / В. Д. Ужченко та ін. – Х. : Основа, 1990. – 167 с. **13. Флетчер Л. І.** Путь к истине / Л. І. Флетчер. – К. : Грамота, 1993. – 58 с. **14. Світличний І. М.** Передати рідну мову правнукам / І. М. Світличний // Вип. 18-19. – Старобільськ : РКП Редакція газети «Вісник Старобільщини», 2010. – С. 6. **15. Савич І.** Моя клятва / І. Савич // Вип. 103-104. – Старобільськ : РКП Редакція газети «Вісник Старобільщини», 2013. – С. 2. **16. Савич І.** На фронті / І. Савич // Вип. 1-2. – Старобільськ : РКП Редакція газети «Вісник Старобільщини», 2014. – С. 2. **17. Савич І.** Голос матері / І. Савич // Вип. 5-6. – Старобільськ : РКП Редакція газети «Вісник Старобільщини», 2014р. – С. 3.

Шкуренко В. С. Фразеологічна спадщина поетів Старобільщини

У статті подано характеристику фразеологізмів у творчості поетів Старобільщини; досліджено ступінь використання фразеологічних одиниць, ужитих в працях старобільських митців слова, жителями досліджуваного району.

Ключові слова: фразеологізми, поети Старобільщини, фразеологічні одиниці.

Шкуренко В. С. Фразеологическое наследие поэтов Старобельщины

В статье дана характеристика фразеологизмов в творчестве поэтов Старобельщины; исследована степень использования фразеологических единиц, используемых в трудах Старобельских художников слова, жителями исследуемого района.

Ключевые слова: фразеологизмы, поэты Старобельщины, фразеологические единицы.

Shkurenko V. Phraseological Heritage Poets Starobilschyny

The article characteristic phraseology in Starobilschyny poets; The degree of use of idioms taken in the works of artists Starobilsk words, residents of the study area.

Key words: phraseologisms Starobilschyny poets, phraseology units.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2017 р.

Прийнято до друку 24.02.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.